

Сембі Азамат Бекебайұлы*Sembiazamat@gmail.com*

Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ сәулет-құрылыс факультетінің
«Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші - Бегімбай К.М.

Кез-келген елді мекендегі көлік құралдарының рөлі сөзсіз. Қалалар, қалалар, үйлер, автокөліктер, жолдар, көпірлер, метрополитендер және басқа да көлік құралдары пайда болды. Бұрын көліктік құрылыстардың құрылысы ұтымды сипатта болды, бірақ біраз уақытқа дейін табиғи және жасанды түрде өзгертілген шындықты эстетикалық қабылдау адамдар үшін маңызды болып табылады. Біздің планетамызда салынған барлық нәрсенің жер, жер асты, жер үсті, су және әуе бағыттары өзара байланысты [1].

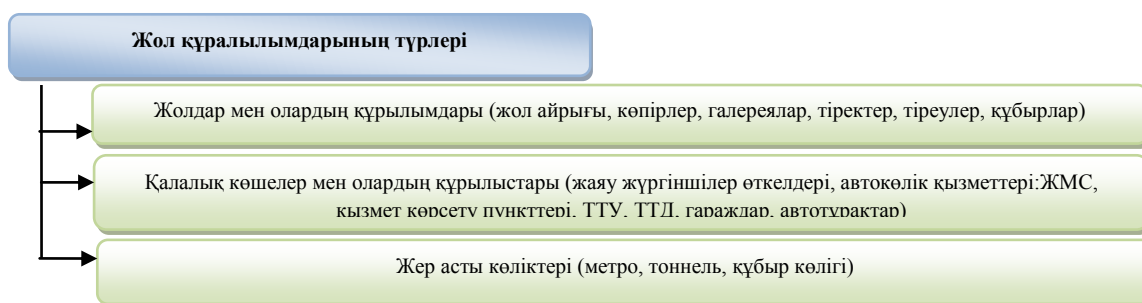
Байланыс түрлерінің әрқайсысы қалалардың, елдер мен континенттердің көлік инфрақұрылымдарын қалыптастырады. Сәйкес архитектуралық көріністегі көлік құрылымдары кеңістіктік мекендеу орындарын безендіреді, тұтастай эстетикалық қабылдауды 1-суретте көрсетілгендей әсер етеді.



Сур. 1. Тіршілік кеңістігі құрылымындағы көлік құрылымдары

Көлік құрылыстары сәулет және ландшафтты жоспарлаудың ажырамас бөлігі болып табылады және оның ерекшеліктерін ескере отырып, ауданның трансформациясы, барлық конструкторлық және реттеуші талаптарды сақтайды.

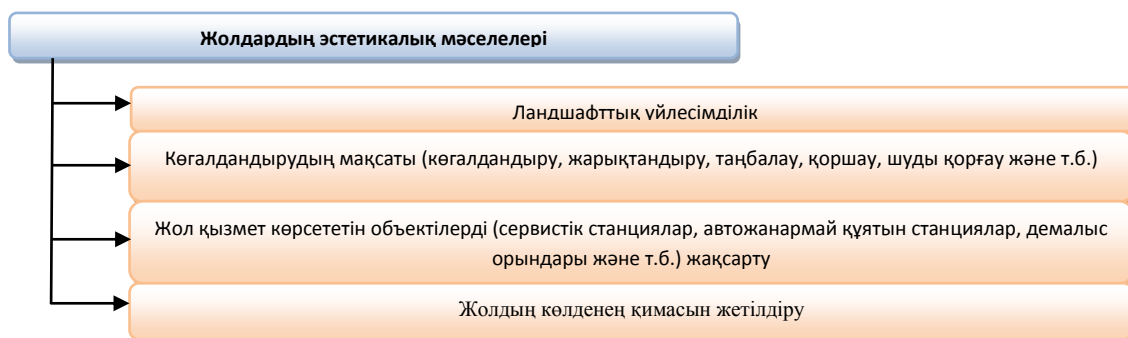
Топтарға бөлінген көптеген көлік құрылымдары 2-суретте көрсетілген. Көлік құрылымдары, ең алдымен, таулы, жазық, төбешік, батыл немесе өзге де мүмкіншіліктер болуы мүмкін ауданның кеңістігі мен ландшафтына байланысты жолдарды қамтиды. Жолдың эстетикасы жолдың көрнекі қасиеттеріне, қоршаған ортамен үйлесімді жазылған, қауіпсіздікте, ыңғайлылығымен және қозғалыстың ыңғайлылығымен танысады.



Сур. 2. Жол құрылымдарының түрлері

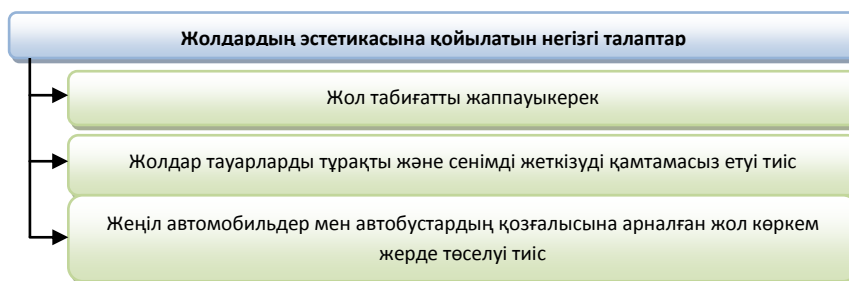
Жол эстетикасының негізі - жолдың сапалы күйі және оның барлық элементтері, жолдарды көгалдандыру үшін дұрыс шешім. Ғарыштық экология, эстетикалық қабылдау және қозғалыс қауіпсіздігі өзара байланысты. Басқа инженерлік құрылымдардан ерекшеленетін жолдың негізгі ерекшеліктері қозғалыс кезінде адамның алған ақпаратының үлкен ұзындығы, алуан түрлері [2].

Жолдарға эстетикалық талаптар өсіп келеді, жолдардың сапасы мен сапасы жақсарып, ауданның ландшафтына байланысты проблемалар көп жолдардың эстетикалық проблемаларына байланысты қызмет түрлерін 3- суретте көрсетеді.



Сур. 3. Жолдардың эстетикасына байланысты қызмет салалары

Жолдардың эстетикасына қойылатын негізгі талаптар 4-суретте көрсетілгендей. Жолдың маңызды ерекшелігі – үздіксіз қозғалыс, кеңістіктің деформациясы. Ландшафт дизайнының теориясы ландшафт нысанына байланысты жолды таңдаудың икемді тәсілін анықтайды. Мұндай жолдар айналасындағы ландшафтты көрсетеді, эмоционалдық эстетикалық әсерге жағдай жасайды [3].



Сур. 4. Жолдардың эстетикасына қойылатын талаптар кестесі

Салыстыру үшін, икемді клоотидпен тікелей бағдар екі фигура. Францияның ескі жолдарының бірін көрсетеді, онда екі жақтың да ағаштары отырғызылады. Ағаштардағы көлеңкелер жолдағы қауіпті визуалды «зебра» әсерін 5-суретте көрсетілгендей жасайды. Пейзажға сай келетін және елді мекендерге қызмет көрсете алатын 6-суретте көрсетілгендей заманауи жол бар [4].



Сур. 5. Көрнекі «зебра» әсері бар жол

Сур. 6. елді мекендерді қызмет ететін заманауи жол

Автокөліктердің соқтығысуын қоспағанда, қарама-қарсы қозғалыс жолақтарының тәуелсіз орналасуы 7-суретте көрсетілгендей. Ландшафттың мінсіз сипаты еркін жолмен жүретін жолдардың тар жолдарымен аздап алаңдатады.



Сур. 7. Жолақтардың тәуелсіз орналасуы

Ландшафты дизайн және ландшафтпен қамтамасыз ету жолды ландшафтпен үйлестіруді, көгалдандыру және табиғи нысандармен болашақ жолдың кеңістігін ұйымдастыруды қамтиды. Жол белгілері – қозғалыс тәртібін реттейтін және жолдың эстетикалық қабылдауының ажырамас бөлігі болып табылатын жүргізушілердің көзбен бағдарлау құралы. Жол бетінде белгілеу көлік оқиғаларының санын азайтуға, көлік құралдарының қозғалыс жылдамдығын арттыруға және көлік қозғалысының көлемін арттыруға 8-суретте көрсетілгендей мүмкіндік береді [5].

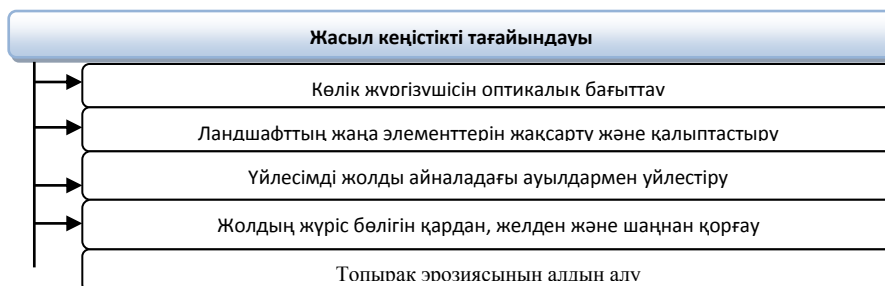


Сур. 8. Белгілері бар заманауи жолдың жалпы көрінісі

Жолдың эстетикалық қабылдауы оның сапасына тікелей байланысты. Жолдың шұңқырлары, қабырғалары, сызаттар және т.б. түріндегі ақаулары [6]. қозғалыс жылдамдығына кедергі келтіреді, жүргізушінің және жолаушылардың психикалық жай-күйіне әсер етеді, төтенше жағдайларды тудырады.

Жолдарды жақсарту жол құрылысы немесе реконструкцияның соңғы кезеңі болып табылады. Жақсарту сапасы кеңістік ортасының экологиялық, эстетикалық және санитарлық жағдайына әсер етеді [7].

Жолды ландшафтпен ландшафтпен үйлестіру оның сәндік дизайнына маңызды талап болып табылады. Жасыл екіпелердің мақсаты 9-суретте көрсетілгендей.





Сур. 9. Жасыл кеңістіктерге арналған схема

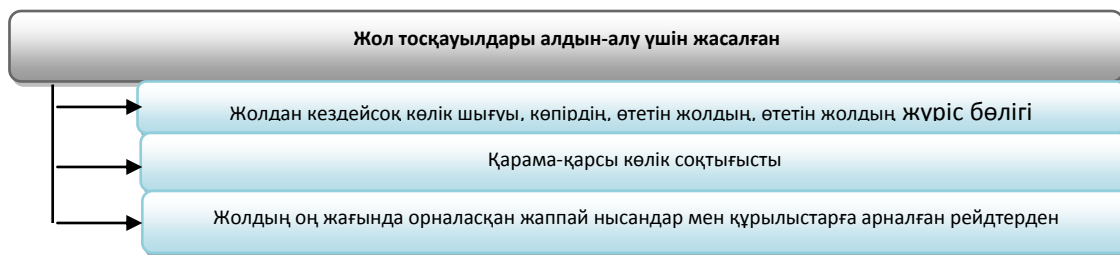
Жолдар ағаштар мен бұталармен отырғызылады. Өсімдіктерді орналастыру аймақтың топографиясына, жолдың профиліне, жолдың құқығына байланысты. Беткейлер, шанышқы, қиылыстар, демалу алаңдары, автотұрақ және автобус аялдамалары, сонымен қатар сызықты бөліктер секциялар эстетикалық дизайнға тартылады.

Жолдардың визуалды кеңістігінде, шалшық жерлерде және кең жолдардағы елді мекендерде сәндік дизайн тәсілдері 10-суретте көрсетілгендей.



Сур. 10. Жолдарды безендіру әдістері

Жол бойындағы жолдар барлық жолдарда өмірді сақтайды. Негізгі жолдар мен магистральдарда тосқауылдық дуалдар орнатылған. 11-суретте жол қоршауының түрлері көрсетілген.



Сур. 11. Жол қоршауының мақсатты схемасы

Жаяу жүргіншілер өткелдері белгілі бір белгіге ие, ал жол бойында жол бойындағы ақ жолдар бейнеленген. Жаяу жүргіншілер мен жер асты өткелдерінің арасында айырмашылық бар. Көлік кеңістігін ұйымдастырудың бір бөлігі - жүргізушілерге жолдың бағыты мен қозғалысқа жабылған учаскелерді, жолдағы кедергілерді және оларды айналдыру бағыттарын көрсету үшін жол бойындағы бағдарларды қадағалайтын бағыттаушы құрылғылар. Гидтер қатты және композитті ажыратады. Жолдың эстетикалық қабылдауы, сондай-ақ оның қауіпсіздігі жарықтандыруға қатты әсер етеді.

Жоғары сапалы жол жарықтандыруы LED құрылғыларын қамтамасыз етеді. Бірыңғай жарық шығаратын арнайы жарықдиодты шамдар нақты түсті

контрасттарға ерекше назар аударуы мүмкін. Жарықдиодты технологияны пайдалану әділетті, себебі ол эргономикалық және пайдалану оңай.

Ландшафтты-эстетикалық кеңістігін ұйымдастырудың ажырамас бөлігі - жасанды көлік құралдары.

Жолды жақсарту элементтері демалыс алаңдарын, автобус аялдамаларын, арнайы платформаларды, жол ортасындағы кіші архитектуралық нысандарды (автобус павильондары, демалуға арналған павильондар, гараждар, сарайлар, орындықтар, дәретханалар, қоқыс жәшіктері) қамтиды.

Жолдың инженерлік орналасу элементтері жол туралы ақпараттың, көлденең және тік белгілердің, сигнал элементтерінің, қоршаулардың және қозғалыс жағдайына қатысты ақпарат құралдарының түрлерін қамтиды. Көрнекі эстетикалық рөлді ескере отырып, бұл элементтерді ұйымдастыру жоғары жылдамдықта қозғалғанда көркемдік дизайн ұстанымдары мен олардың қабылдау ерекшеліктерінен бастау керек.

Көлемі бойынша көліктік айырмашылықтар, олардың үлкен массивтері олардың архитектуралық-ландшафтық ұйымдары үшін қиындық тудырады, мұнда жанармай көрінісін қамтамасыз ету үшін арнайы талаптар бар. Ұзын бұталар мен биік таулармен ағаштарды пайдалану жол қозғалысы қауіпсіздігінің талаптарына жауап беретін кеңістіктік ортаны қалыптастырады және ландшафтпен инженерлік құрылымдардың үйлесімді тіркесімін қамтамасыз етеді. Планетамыздың әртүрлілігі тау-кен орнын тұрғызуға мүмкіндік береді, бұл тіршілік ету ортасын эстетикалық тұрғыдан ландшафттық кеңістікке айналдырады.

Құю көзі жерасты құбырлары эстетикалық түрде бөтен құрылымдар ретінде қабылданады, ал метро, музыка театры ретінде қабылданады.

Қорытындылай келе біз мынадай тұжырымдамаға келдік:

1. Көлік құрылыстарының қоршаған ортамен көркем үйлесуі, оларға еңбек қызметін орындау және демалыс орны ретінде жоғары техникалық-эстетикалық қасиеттер беру, сәулет-ландшафтық ұйым әдістерімен жүзеге асырылады.

2. Сәулет практикасы жол ұйымдарында дәстүрлі болды. Сапамен қатар көлік құрылыстарының эстетикалық жағы оларды жобалауда маңызды орын алады.

Қолданылған әдебиет тізімі

1. Павлова Л.В. Общий курс путей сообщения:(курс лекций) / СГАСУ. - Самара, 2006. 196с.
2. Сардаров А.С. Архитектура автомобильных дорог/2-изд.,перераб.идоп.- М.:Транспорт,1993.272с.
3. Павлова Л.В. Пути совершенствования качества дорожных покрытий // Традиции и инновации в строительстве и архитектуре: материалы 70-й научно-технической конференции по итогам НИР / СГАСУ. -Самара, 2013. - С.412.
4. ПавловаЛ.В.Реконструкцияавтомобильныхдорог:курслекций/СГАСУ.Самара, 2013.208с.
5. Павлова Л.В. Пути повышения эксплуатационных качеств автомобильных дорог // Традиции и инновации в строительстве и архитектуре: материалы 69-й научно-технической конференции по итогам НИР/ СГАСУ. -Самара, 2012. С. 337-338.
6. Павлова Л.В., Керимов Р.Н. Исследованиепоказателей качества автомобильных дорог // Пути совершенствования качества автомобильных дорог: материалы научно-практической Международной конференции / СГАСУ. -Самара, 2015. С.177–183.
7. Павлова Л.В. Совершенствованиекачестваавтомобильных дорог с применением геосинтетических материалов // Пути совершенствования качества автомобильных дорог: материалы научно-практической